

POPOTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 gl., za pol leta 1 gl. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslane knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovoljivo pošljati (frankirani) uredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa upravištvu: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina. Učitelji slovenski. — Črček. — Marka Fabija Kvintiljana govorniški pouk. — Jesenski podlesék. — V zadevi „zaveze slovenskih učiteljskih društev“. Pravila. — Tretja glavna skupščina itd. — Dopisi. — Razne stvari. — Inserati.

Učitelji slovenski!

„Gorjé mu, ki v nesreči biva sam;
A srečen ni, kdor srečo vživa sam!“
S. Gregorčič.

Reklo bi se, vodo v Savo nositi, ko bi Vam hoteli razkladati korist složnosti in vzajemnosti.

Nikomur pa sloge in vkupnega delovanja vsestransko bolj treba ni, nego nam učiteljem slovenskim!

Vkupnost in mejsebojna zastopnost naj vladata vsikdar med nami. V slogi bodemo napredovali, v vkupnosti se ojačili, v zastopnosti in bratovski ljubavi vspešno se vstavljali vsem nepovoljnim napadom, naj nam ti vže preté od desne ali leve!

Sé složnim in bratskim postopanjem pa bodemo kazali také našincem ko tujcem, da umemo svoj poklic, da vemo ceniti svojo moč, a da smo pripravljeni tudi žrtvovati kaj za svojo korist ter za vgléd svoj!

Spoštovati se moramo sprva sami in spoštovali nas bodo tudi — nasprotniki naši!

„Kdor ne spoštuje se sam, podloga je tujčevej péti.“

Uvažujte vselej le-te zlate besede našega Koseskega, sotrudniki dragi!

Ravno sedaj se Vam nudi kaj lepa prilika, kazati svetu, da hočete biti svoji mej svojimi, da ste pripravljeni javno spričati zrelost in stanovsko zavest svojo!

Pravila „zaveze slov. uč. društev“ so po slavnej vladi odobrena, od te strani torej našej združitvi ni nikake ovire več! . . .

Na Vas je sedaj, dragi sódrugi, da dejansko pokažete, v koliko Vam je mari ozkega združenjan s kolegi Svojimi v krajinah mile Vam domovine slovenske!

Na noge torej zavedni tovariši naši vsi — za naše zjedinenje! Vzdromite se: dolžnost do Svojega stanú in do časti Svoje Vas kliče na dan! Osnujte si društva kolege Vi v čudotvornej kranjskej, v kršnej Istri, Vi ob bistrej Dravi, ob solnčnej Soči in — tužnej Krki, bratje Vi ob sinjej Adriji ter ostali vsi, ki Vam gorko bije sree za rod Svoj in boljše prihodnjost Svojo!

Brez odloga se združite v Svojih okrajih — če tudi maloštevilno, nič ne dé — ter stopite potem krepko v kolo naše „zaveze“! Le-tá združba naj se — ko bode stalno urejena — čila prikaže na dan, nam vsem v opravičeno veselje, a tudi v — ponós! . . .

Dolgo smo upali, dolgo zdihovali po „zavezi“. Pričakali smo jo, porojena je!

Vi učitelji slovenski pa negujte sedaj šibko dete, ne odrekajte mu življenskega soka, ne odtegujte mu — društev in drugih pomočkov!

Če očvrstimo „zavezo“, očvrstimo se sami.

Torej še jedenkrat, mili sodrugi po vsem Slovenskem:

Zastavite najboljše sile Svoje v vgoden razevit srečno započetega združenja Vašega!

„Kar tirja svet od nas, to dobro znamo,
Kar tirja dom, slovenski rod od nas
To govori glasno nam srce samo:
Vstvarjajmo mu lepši, boljši čas!
V oblasti sre mi sto in sto imamo:
Vtisnimo kreposti jim izraz,
A jedna, prva druge vse vstvarja:
Ljubiti rod, ljubiti dom in carja!“

Osnovni odbor
„zaveze slov. uč. društev“.

Čriček.

Spisal prof. J. Koprivnik.

(Konec.)

5. Razploda ali kako se množi.

Dolgo nisem mogel zaslediti, kam leže čriček jajčeca, domneval sem se, da v zemljo, kakor čvrčki (gryllidae), in veči del tudi kobilice (locustidae), s katerima rodoma je soroden. L. 1882. dne 20. sept. pa je (jajčeca) najdem ob „Belem potu“ v Karčovinah pri Mariboru v steblo lepljive kadulje. Dne 27. sept. tist. leta tudi opazujem, kako babice jajčeca ležejo. V majem zaboju sem imel med lepljivo kaduljo zaprtih več čričkov, sameev in samie. Kmalu po 8. uri na večer imenovanega dne pridem z lučjo gledat, kaj da počnejo moji črički. Ko nekoliko časa opazujem živalne jetnike, zapazim, kako ena izmed samie čudno sloči zadek navzdol. Ko je bil tako postavljen, da je stalo vrtalo na koncu zadka pravokotno k steblu, katerega se živalica krčevito drži, začne zadek na desno in levo zibati ter v steblo vrtati. Za kakih 10 minut je bilo do stržena prevrtano. Zdaj zasadi po prevrtini do dna sveder v stržen in ga počasu spet bolj ko napol ven potegne, da ga vnovič v stržen potisne. To stori trikrat, potem pa gre nekoliko korakov po steblu naprej ter začne zopet kakor poprej vrtati in

jajčeca v stržen zasajati*). Pozneje preiščem steblo znotraj ter najdem pri vsaki prevrtini v strženo 2—4 jajčeca, vsako v drugem zobodku. Isti večer opazujem še drugo babico, ki je enako prvi polagala jajčeca v steblo imenovane rastline. Pozneje sem zunaj na planem večkrat opazoval samice pri tem opravilu, vse so ga opravljale na popisani način. — Stebla lepljive kadulje in navadnega vratača, kjer so črički osobito radi, našel sem včasih vsa lukenčasta in v strženu vse polno jajčec. Lansko jesen videl sem v vinogradu g. dra. Serneca v Čreti nad Slivnico pri Mariboru grm zdravilne kadulje. Tudi ta rastlina bila je polna čričkov (posebno samice), stebela pa na vseh straneh prevrtana in stržen ves posajen z jajčecami. Razen v navedenih treh zeljiščih sem še opazoval zalego v divjem majeronu, mačjem zelju, navadnem in poljskem pelinu, rmanu ali škoročeljnu, črnem lučniku in košati lobodi. Srabot in ostrogo videl sem navrtano, pa nikdar prevrtano, morebiti zaradi tega ne, ker se lesnato šibje teh dveh rastlin, ki sta drugače čričkom tudi precej priljubljeni, vrtalu preveč vpira. Vinske trte pa še (na prostem) navrtane nisem našel, ker je gotovo tudi pretrda. Kako pa pride čriček na trsje v vinograd in na brajde, če nima tam zalegê? Sodim z mej med vinogradi in parobkov okoli vinogradov, kjer se v obilici nahaja njegova zalega. Pa če bi živalica tudi polagala jajčeca v mladike vinske trte**), bi se zalega vendar ne mogla razviti, ker se trsje obreže. Tudi s plevela — sicer je med plevelom malo takih rastlin, ki bi čričku vzgajale — po vinogradu ne more priti na trsje, ker se plevel navadno še prej požanje, ko ležejo samice jajčeca. Tedaj je edino mogoče le to, da pride na trto, ki mu je za bivališče zelo všeča, z mej in obali. Omeniti bi še bilo, da živi čriček posebno rad na takih rastlinah, ki bolj ali manj prijetno dišê. (kadulja, rman, trs.)

Jajčeca so valjasta, rumena, 4mm dolga in $\frac{1}{2}$ mm debela. Tisti konec, s katerim se je jajčece držalo jajčnika, je bel. Samica jih leže najmanj 50—100, kar sklepam iz tega, da sem naštel po vrsti stoječih, toraj od iste samice zvrtnih po 20—35 in tudi več luknjic. Če računim, da pridejo na vsako luknjico poprek 3 jajčeca, je 60—105 jajčec od ene samice brez ozira na to, da še lahko na kateri drugi strani istega stebela ali celo na kakšnem drugem stebelu vrta. Leči začnejo samice jajčeca (če ne že prej) v drugi polovici avgusta, letos sem našel v stebelu divjega majerona in mačjega zelja jajčeca prvokrat 25. avgusta, nekaj dni potem tudi v drugih čričkom priljubljenih rastlinah. Mlade ličinke, ki izlezejo deloma jeseni, deloma pomladi, so bele ali rumenkaste, 3mm dolgi ter goli črviči brez nog***). Imajo glavo in 12 telesnih obročkov. Oči nisem zapazil, razločno pa se vidita v ustih zgornji čeljusti kot rujave klešče. Leta 1882. dne 31. decembra — bil je krasen zimski dan brez snega — prežem zunaj na prostem steblo lepljive kadulje in najdem poleg čvrstih (vmes tudi suhih) jajčec po 10mm dolge ličinke. Rile so po stebelu ter žrle strženovino. Suhi mešički so kazali, da so se ličinke po večkrat levile. Eno teh ličink

*) Samica gre po stebelu ravno naprej in krene le tedaj v stran, ako ji je kaka vejica ali kak list na poti. Vsled tega so od iste samice zvrtnane luknjice na stebelu v ravni vrsti.

**) Mladike vinske trte sem našel enkrat v zabojiču, kjer so bili črički zaprti, navrtane, a jajčec ni bilo v strženu.

***) Čudno je to, da se toliko jajčec posuši. Izmed vseh se razvije morebiti komaj 10. del.

vzajem s stebлом vred seboj domov. Do 4. januarja je bila 4cm dalje prirtala, potem pa mi poginila. Kako ličinke pomladi ven iz stržena starega stebła na mlado rastlino pridejo, in kako se po leti dalje razvijajo, dosedaj nisem mogel opazovati. Ko sem jih koncem junija spet poiskal, bili so že vsi deli telesa razen kril razviti, seveda je bila ličinka manjša od dorasle živalice, pa se je morala tudi najmenje še enkrat leviti, prej ko je bil razvoj dovršen in žuželka postala krilata. Letos sem našel še 23. avgusta ličinko, pri kateri so bila krila le kot kratki nastavki zaznamovana. Pretvorbo (metamorphoso) konča čriček koncem julija in začetkom avgusta, in to je čas, da začne peti. L. 1882. sem ga prvokrat slišal v Krčovinah 26. julija, l. 1883. dne 7. avgusta v Vinarjah (pri Mariboru), letos pa 5. avgusta v Razvanju. Pred dvema letoma vprašam v Čreti viničarko, kedaj da začne čriček prepevati. Ona mi odgovori: „O sv. Magdalen (22. julija), ko se grozdja napije.“ Poje pa čriček potem do pozne jeseni, dokler ga deževno vreme, mraz in slana ne pomore. L. 1883. sem jih 23. oktobra v Proseku slišal še mnogo čvrčeti. L. 1886. so v Št. Petru 24. oktobra tudi še veselo prepevali, akoravno glasovi niso bili več tako čisti, ker so bile krilne pokrovke pri mnogih pevcih že poškodovane. Drugi dan začne deževati in dežuje nekaj dni. Ko postane spet lepo, grem na isto mesto poslušat, če še pojó. Toda vse je tiho, dež in mraz sta jih bila pomorila. Ljudje pravijo, da čriček koj po trgatvi utilne, ker nima grozdja, da bi ga pil, brez grozdja pa ne more peti. Živ pa se čez zimo ohrani, ako se dene v zvotleno jabolko. Vedel sem sicer, da to ne more biti — žival je svojo dolžnost storila, namreč skrbela, da se rod ohrani, in mora poginiti — a poskusil sem vendar bil, v pozni jeseni nekaj živalic na takšen način ohraniti. Nekateré (samec in samice) so živele v jabolku še po 3, po 5, ena samica 9 dni, a vse so poginile.

6. Kje se nahaja.

Čriček je žival toplejih krajev. Nekaterim opazovalcem (Fabricius, Olivier in drn.) je prišel v roko z laške zemlje ali vsaj od tam, koder se laški jezik govori — tedaj z južnih krajev — drugače bi mu ne bili dali priimka „italicus“, to je laški. Nemško ime Weingrille, Weinhähnchen kaže, da so ga Nemci opazovali na vinski trti, toraj tudi v krajih toplejega (vinski trti vgaajajočega) podnebja. Meni se dozdeva, da sodi čričku najboljše takšno podnebje, kakoršno vgaaja vinski trti, zategadel ga tudi najdemo v obče povsod, kjer pridelujejo vino. V C. Brunner v. Wattenwyl-ovi knjigi evropskih ravnokrileev je brati o geografičnem razširjenju črička na str. 422: „Nahaja se po vsej južnej Evropi in nekaterih zavarovanih krajih severne Evrope od konea julija do konea septembra o evflicah in v grmovju. Severna meja: Norfolkshire v Angliji (Stepheno), Freiburg (Fisch.), Thüringen (Rudow), Regensburg (Singer), Praga (Fieber), Dunaj (Türk.). Po južni Franciji, južnih alpskih dolinah, Srbiji, južnem Ogerskem do Volge (Eversm.) zelo navaden. — Razen tega v Mali Aziji.“

Pri nas po Slovenskem je menda povsod, koder so vinogradi. V Panzerjevi Fauna Germanica (glej predi) poroča Wulfen, „da se čriček prosojni nahaja pogosto v Gorici, kjer se po leti skriva pod listje dreves in vinske trte.“ Na Spodnjem Štajerskem je navaden po Slov. goricah, na Pohorskem znožju (Pekre, Razvanje, Radizelj, Fram, Polskava, Slov. Bistrica, Konjice, Zreče), okoli Celja

in na Bizeljskem. Nahaja se še tudi pri Klöchu na levem bregu Mure in v sosednih goricah na Ogerskem (Košar), v Svičini (Kellenberger), pri sv. Jurju ob zgornji Pesnici (Moder) in v Suselskih (Sausal) goricah. Okoli Gradca ga nisem opazoval in sem mislil, da ga tamkaj sploh ni. G. dr. Hoffer pa mi piše dne 12. septembra t. l. z Gradca sledeče: „Včeraj zvečer blizo 7. ure smo se sprehajali po zahodni strani Rosenberga ter slišali v R.-jevem vinogradu glasen koncert čričkov. Moj brat je baje slišal žival tudi na Gradu.“ — Tri tedne pozneje (3. okt.) zasledil sem potem sam črička v Gröttenhof-u pri Gradcu. V obilnem številu je čriček po Dolenskem (Romih) in pri Trstu. Želen vedeti, ali se nahaja tudi po južnem Tirolskem, kjer je toliko vinogradov, obrnem se do našega rojaka g. prof. E. Schreinerj-a v Boleanu ter ga vprašam, živi li po južnotirolskih goricah naš čriček. G. prof. na moje vprašanje prijazno odgovori: „Dobrega mojega znanca ‚črička‘, ali kakor ga pri nas imenujejo ‚čiriča‘ žalibog ni v bolcanskih vinogradih, niti ga nisem našel nikjer na svojih potovanjih po vsem južnem Tirolskem. Jaz ga tukaj tem bolj pogrešam, ker se dobro spominjam, koliko veselja nam je doma otrokom napravljaj, ko nam je sè svojim čirikanjem naznanjal, da se grozdje meči in da se bliža veseli čas bratve.“ Tirolskih goríc toraj čriček ne oživlja jeseni sè svojim prijetnim „petjem.“

To so moje važniše opazke o čričku. Ni bil moj namen živalico strogo znanstveno in natančno popisati. Hotel sem le strokovnjake in druge prijatelje narave na-njo opozoriti, ker je, če ravno tako navadna pri nas, še vse premalo poznana, zlasti kar se tiče njenega življenja.

Marka Fabija Kvintilijana govorniški pouk.

Iz latinskega jezika preložil prof. Fr. Brežnik.

(Dalje.)

Kajti le po napačni porabi imenujemo vse „sicarii“ (morilci z bodalom), ki so s kakim orožjem koga umorili. Druge pojme označujemo z opisom več besedij n. pr.: „obilje stisnenega mleka¹⁾.“ Premnogo fraz pa tvarjamo po zameni: „Vem“, „ni mi neznano“, „ne motim se“, „ne uide mi“ in „kdo ne ve“? „Nihče ne dvomi“. Tudi sorodnih izrazov se radi poslužujemo; tako pomenjajo „razujem“, „mislim“ in „vidim“ dostikrat taisto kar „vem“. Veliko obilnost takih izrazov nam pripravi čitanje, da jih se poslužimo ne le kdar nam na pamet pridejo, ampak tam, kjer so potrebni. Kajti ne vselej pomenjajo ti izrazi taisto; kakor o duševnem razumenju „video-vidim“, ne bi smel reči „intellego-razujem“ o gledanju očes, jednako pomeni mucro (ost) to kar gladius (meč), nikdar pa ta beseda taisto, kar ona. Pa če si tudi na tak način obilje besedij pridobimo, vendar ne smemo le zaradi besedij čitati in poslušati. Ako namreč zamore učence vzgled brez navodila razumeti in vže iz lastne moči posnemati tedaj so v vseh stvareh, katere koli učimo, vzgledi izdatnejši nego teoretska pravila, ker govornik izvršuje to kaže, kar učitelj velewa.

¹⁾ Pr. Vergil (Ecl. I, 82): Et pressi copia lactis = mnogo svežega sira.

A na poslušalce vplivajo druge stvari koristno in zopet druge na čitatelje. Govornik gane vže sè živo besedo in unema s predmeti, ne pa s podobo ali opisom. Kajti vse je živo in se giblje, in novo, kar tako rekoč pred našimi očmi nastaja, vsprejemamo sè sočutjem in razburjenostjo. Vznemirja nas ne le izid pravde, ampak tudi nevarnost govornika. Vrh tega nas zanima glas, lepo in vsakokratni vsebini primerno kretanje telesa, v prednašanju celo jako vplivna modulacija glasa in, da kratko povem, vse jednako. Pri čitanju je sodba bolj zanesljiva, poslušalec pa jo pači mnogokrat sočutje za govornika ali pa viharna pohvala. Sramujemo se namreč drugega mnenja biti in neka tiha bojazljivost nas ovira upati si več, dočim včasih drhali i napačno dopada, in se od naprošenih poslušalcev³⁾ tudi to hvali, kar ne dopada. Pa tudi nasprotno se zgodi, da spačeni okus izvrstnega predavanja ne pohvali. Čitanje je bolj prosto in ne zginge v naglem predavanju, ampak svobodno je ono večkrat ponavljati bodi si, da o čem dvomino, bodi si, da si želimo katero stvar zapamtiti. Ponavljajmo tedaj in premišljajmo čitano stvarino, in kakor jedi žvečene in razmočene požiramo, da je lažje prebavljamo: izročajmo tudi čitano stvarino ne sirovo, ampak po mnogem ponavljanju omehčano in tako rekóč izdelano spominu v posnemo.

Dolgo naj se le najboljši pisatelji čitajo, ki zaupanja, katero imamo v nje, ne varajo, pa marljivo in skoraj s tako natančnostjo, kakor bi hoteli mi sami knjigo pisati; tudi naj se ne le vsi posamezni deli preiščejo, ampak prečitana knjiga naj se vsaj znova predela, zlasti govor, čegar vrline se dostikrat nalašč zakrivajo. Kajti dostikrat govornik pripravlja, svoje mnenje zakriva, zalezuje in to v prvem delu govora pové, kar mu še le koncem koristi. Zatóraj nam stvari tam, kjer stojé, manj dopadajo, dokler še ne vemo, zakaj da so rečene; torej bo treba prečitano stvarino ponoviti. A posebno koristno je one pravde znati, o katerih se dotični govori vrté, in če je možno, od obeh strank držane govore čitati n. pr.: nasprotne govore Demostena⁴⁾ in Ajshina, Servija Sulpicija in Mesale, izmed katerih je eden za Avfidija, druge proti Avfidiju govoril; Poljona in Kasija o zatoženem Asprenatu⁵⁾, in premnogo drugih. Celó tedaj, če govori niso jednake vrednosti, bo koristno nekatere prečitati, da vzpoznamo prepirne točke, n. pr. nasproti Ciceronovim govorom Tuberonov proti Sigariju⁶⁾ in Hortenzijev za Vera. Koristilo bo tudi vedeti, kako je vsakateri govornik taiste prepirne točke obravnaval. Tako je imel Kalidij⁷⁾ govor o Ciceronovi hiši in Brut⁸⁾

³⁾ V Kvintilijanovi dobi so čestilakomni govorniki ploskače najemali, ki so na dano znamenje viharno ploskali in govornika hvalili. Te ploskače je ljudstvo zasmehovaje imenovalo „sofokles“ (po besedi σοφός, katero so kričali, in κλάω) ali pa „laudiceni“.

⁴⁾ Kvintilijan misli na Demostenov govor za — in Ajshinov proti Ktezifontu.

⁵⁾ Nonij Asprenat, prijatelj Avgustov, bil je od Kasija zatožen, da je več gostov ostrupil; a Poljo ga je tako izvrstno branil, da je bil oproščen.

⁶⁾ Ciceronovi govori „za Ligarija“ in „zoper Vera“ so nam ohranjeni. Ligarija je zatožil Tubero, ker se je v Afriki s Pompejevo stranko zoper Cezarja bojeval. Ver pa je zloglasni namestnik Sicilije, katero je bil hudo orobil. Leta 70. pr. Kr. so izročili Siciljani Ciceronu zatožbo zoper Vera. Cicero je potem Siciljane tako vrlo zastopal, da je Ver vže pred izidom pravde Rim zapustil.

⁷⁾ M. Kalidij je bil Ciceronov sodobnik in je držal več govorov za obtožence. Njegovi govori sò se odlikovali po posebni olikanosti jezika (Cic. Brut. 79, 274—280.)

⁸⁾ M. Junij Brut je opravičeval v tem govoru umor Klodija s tem, da je Klodij kot zloben državljan smrt zaslužil; Cicero (pro Milone) pa trdi, da je bil Milonov čin le obramba v sili, češ ker je bil od Klodija napaden (Kvint. III, 6, 93).

je za Milona govor spisal, katerega pa ni govoril, kakor Kornelij Cels⁹⁾ napačno meni; Poljo in Mesala sta taiste branila in v moji mladosti so se nahajali med ljudstvom govori za Volusena Katula¹⁰⁾, sestavljeni od Domicija Afra¹¹⁾, Krispa Pasjena¹²⁾ in Decima Lelija¹³⁾. Nikakor pa naj se pri čitanju ne misli, da je brez dvombe vse dovršeno, kar so najboljši pisatelji sestavili. Saj tudi oni zabredejo v napake, onemorejo pod bremenom, udajo se svojemu naj ljubšemu nagnenju in ne napenjajo duha vedno in se včasih utrudijo, ker se Ciceronu dozdeva, da Demosten včasih drema, Horaciju¹⁴⁾ pa, da celo Homer. Oni so sicer dovršeni, a vendar le ljudje, in tistim, ki vse, karkoli pri njih najdejo, za govorniško pravilo zmatrajo, se pripeti, da slabejše stvari posnemajo — kajti to je lažje — ter mislijo, da so jim vrlo podobni, ako izvrstne pisatelje v napakah doidejo. Vendar je treba o tako velikih možih skromno in previdno soditi, da ne zavržemo kakor premnogi tega, česar ne razumemo. Ako je pa potrebno, da se na jedno izmed teh strani greši: želim, da bi čitateljem takih pisateljev vse stvari raje dopadale, nego mnoge ne ugajale.

Teofrast¹⁵⁾ trdi, da je govorniku v največjo korist čitanje pesnikov, s katerim mnenjem se po pravici mnogi strinjajo. Kajti od njih se učimo vzvišenosti mislij, krasote izrazov, vzbujanja vsakega dušnega razpoloženja in prikladnega slikanja značajev, zlasti pa se najbolje oživlja s prijetnim čitanjem take tvarine dub, ki se po vsakdanjem poslovanju pred sodnijo tako rekôc otôpi. Zatórej meni Cicero, da naj se duh okrepeva s takim čitanjem. Pri vsem tem pa si moramo zapomniti, da se ne sme govornik ravnati v vseh stvareh po pesnikih, niti v svobodi izrazov niti v prostosti figur, da služi pesniška pisava v vzgled in da ima mimo dopadanja, za katerim teži, in katero tudi doseči poskuša, ne le umišljujê si neresnične ampak tudi neverjetne stvari, še marsikaj drugega v opravičbo: ker navezana na gotovo metrično pravilo ne more vselej pristnih izrazov rabiti ampak mora z ravnega pota pregnana po stranskih potih nekaterih izrazov iskati, nekatere ne le zameniti ampak tudi podaljšati, okrajšati, prestaviti in deliti; mi pa stojimo oboroženi v bojni vrsti, ukrepamo o naj važnejših stvareh in se napenjamo za zmago. Toraj ne sme biti naše orožje zamazano od nesnage in ruje, ampak blesek naj se na njem leskeče, ki straši, kakoršen je blesek železa, od katerega se duhu in očem blišči; ne kakoršen zlata in srebra, nebojevit in posestniku bolj nevaren nego koristen.

⁹⁾ Prim. 16. opombo v 15. poglavju druge knjige.

(Dalje prih.)

¹⁰⁾ O tej stvari nimamo nobenega poročila.

¹¹⁾ Domicij Afer, narbonenski Galec iz Nemavza, je živel za časa cesarja Tiberija v Rimu in je umrl l. 58. po Kr. On je slovel kot izvrsten govornik (Kvint. XII, 11).

¹²⁾ Krisp Pasjen je bil soprog Neronove tete Domicije in očim cesarja Nerona (Suet. Ner. 6, Kvint VI, 3, 74).

¹³⁾ Decim Lelij Balb je menda tisti, katerega omenja Tacit (ann. VI, 47). Živel je za časa Tiberija in je bil govornik.

¹⁴⁾ Horacij v pesništvu v. 359.

¹⁵⁾ Teofrast, rojen l. 371. pr. Kr. v Erezu na otoku Lezbu, bil je najpreje učenec Platonov, potem učenec in prijatelj Aristotelov. Kot učitelj peripatetske filozofije je imel čez 2000 slušateljev. Njegovih spisov so nam se ohranili le-ti: 1. *ἡθικοὶ χαρακτήρες*, 30 znakopisov, o katerih J. Kazavbon trdi, da jih ni mogoče sê zlatom preplačati; 2. *περὶ φυτῶν ἱστορίαι* (rastlinoslovje); 3. *αἰτια φυτικὰ* (o izvoru rastlin); 4. *περὶ λίθων* (mineralogija), in 5. *περὶ πυρός* (o ognju). Zaradi izvrstnih spisov o rastlinstvu je postal Teofrast oče in vtemeljitelj rastlinoznanstva.

Jesenski podlèsek.

Uèni poskus za višjo stopnjo večrazrednic.

Sèstavil Anton Kosi.

(Konec.)

Vedite otroci, trije cvetni deli koje je L. h prašnikom prišteval, so dolgi nitkastí vratovi pestiča, a o teh bomo kesneje govorili. Prej, ko ste odrgali cvetne liste, morali ste paziti, da niste s tistimi odvzeli tudi prašnikov. Zakaj neki? Ker se prašniki cvetnih listov držé, so jim priraščeni. Pri podleskovem cvetu najdemo tedaj 6 prašnikov, ki so pred cvetne liste pestavljeni in menjalno više in niže priraščeni. — Ponovi o prašnikih, kar si do sedaj slišal! Koliko delov razločujemo na vsakem prašniku? Prašnik in prašnico (Staubfaden und Staubbeutel). Kakšna je tukaj prašna nit? Dolga in šilasta. Kakšna prašnica? Rumèna, na jednom koncu priostrena, na drugem v dva dela razdeljena, tedadvodelna. Povej vse o podleskovih prašnikih! Z! Odrtgajte sedaj prašnike in razkoljite obodno cev! Kaj najdete na dnú cevi? Podolgovato plodnico s tremi dolgimi vratovi, kojih vsaki nosi na vrhu odebeljeno brazdo. Kje je plodnica? Na dnú obodne cevi. Kakšni so vratovi? Kakšne brazde? Kateri cvetni del je sòstavljen iz plodnice, vratú in brazde? Pestič. O èem smo tedaj ravno kar govorili? O pestiču. Je-li pestič pri rastlini velike važnosti? Zakaj? Ker se iz njega razvije plod? Ne, ampak samó takrat, èe je bil poprej prišel cvetni prah v neposredno dotiko s pestičevo brazdo. — Cveti se prikažejo v jeseni in ko se je zaplodba plodnice izvršila, ovené ostali cvetni deli. Tukaj se ponovi na kratko vse o cvetu in njegovih delih.

Kaj smo rekli, da je pri podlesku èudovito? R! Da cveté v jeseni, a steblo, listi in plod se prikažó še le prihodnjo pomlad. Dá, spomladi in sicer v mesecu juniju vzdiguje se iz sredine mesnatih široko suličastih listov plod: precej velika 3—4cm dolga, zaèetku zelena, potem rujava tropredalèasta prava glavica. Tukaj jo vidíte posušeno! (Uèitelj pokaže.) Kaj vòš o plodú, ki se imenuje glavica? Glavica je mnogosemensk suh plod, ki se razpreza na 2 ali več delov, ali odpré s pokrovcem ali pa takó, da se naredé luknice, pri nekojih tudi zobovi. Ali mi znaš imenovati še druge rastline, kojih plod je tudi prava glavica? Mak, vrtni tulipan, lan, zobnik itd.

Ko podleskov plod dozori, odpirajo se predali glavice vedno bolj in bolj in maku podobno drobno seme izpade potem zeló lahko iz nje. Tukaj vam pokažem zrelo glavico podleska. Poglejte si jo! Ali se nezrele glavice tudi tako reže kot ta, ki jo tukaj vidíte? Zakaj ne? Kedaj predali poknejo? Ponovitev. Kako se imenuje plod podleska? Kam prištevamo pravo glavico? Zakaj? Kakšna je glavica zaèetka, kakšna kesneje? Kako izpade iz nje seme? Kakšno je seme? V katerem mescu pa cveté podlèsek? V septembru, pa še tudi v mescu oktobru, èeprav je takrat že precej hladno. Kdó je pa vže videl podlèsek spomladi cveti? Pazite! Èe v jeseni kakšna povodenj ali pa rani stalen mraz razvijanje cveta ovira ali zadržuje, najdemo posamezne rastline podleska tudi spomladi cvesti. Kedaj cveté posamezne rastline podleska spomladi?

Podlesku najbolj vgaja mokrotna zemlja malo bregovitih travnikov in livad, akoravno ga tudi po drugih travnikih ne manjka. Katera zemlja podlesku najbolj vgaja?

Podlesku, da-si je zelo prijazen videti, vendar ni nič kaj prav upati, kajti vsi njegovi deli: gomolj, listi in seme sodružuje oster strup. Najstrupenejši je vendar gomolj, posebno spomladi in po letu; taisti je svež neprijetnega duha in gnjusnega okusa ter ima nek mlečnat oster sok v sebi. Zelo nevarno je maku tudi podobno seme, posebno za otroke, ki se čestokrat z glavicami igrajo. — Na Nemškem je bil nek deček za svojo sladkosnednost se smrtjo kaznovan, ker je povžil na solncu sušeece se seme podleska, misléč, da se je maka najedel. Nasledki otrovanja s podleskom so: strašen glavobol, vrtoglavica, čezmerno bljevanje, huda driska, pri katerej kri od človeka ide, vnetje črev in če ni takój zdravniške pomoči: smrt.

Tudi živina, ki se sicer na paši podleska ne dotakne, se lahko zastrupi, če se rastlina ob času kóšnje med krmo pomeša in posuši.

Ponavljjanje. Jeli podlesek tako prijazen, kakor je videti? Zakaj ne? Kaj je pri njem najbolj strupeno? V katerem času posebno? Zakaj je nevarno, če se otroci s semenom podleska igrajo? Čemu je seme podobno? Kaj se je na Nemškem zgodilo dečku, ki je seme povžil? Kako postane človeku, ki je bil s podleskom zastrupljen? Kaj se lahko zgodi, če se podlesek živini med krmo pomeša? Gomolj, pa tudi seme lekarji nabirajo in iz tega zdravila napravljajo.

Prevretek gomolja in podleskovega listja se rabi kot sredstvo pri zatiranju raznega mrčesa. Kdo nabira gomolj in seme podleska? Čemu? Čemu se pa rabi listje in gomolj? Če bi jemali ozir samo na to, da se podleskov strup rabi za napravljanje raznih zdravil, morali bi reči, da je jesenski podlések koristna rastlina, a ne véim, kaj bi nam na to odvrnil posestnik travnika. Gotovo bi rekel: „Podlesek je plevel, da gršega ni in rad bi bil, ko bi ga nikdar ne videl na svojem travniku!“ In res, vsakdo, ki ima podlesek na svojem senožetu prizadeva si, zatreti to nadležno plevelno rastlino. Spomladi ruva včasih cela tropa delavcev široko mesnate liste podleska iz zemlje. A vedite, otroci, da tako zatiranje podleska kaj malo hasni, kajti gomolj s čebulico ostane vendar-le v zemlji in iz slednje vzraste zopet nova rastlina. Če hočemo podlesek iz travnikov vspešno odpraviti, iztegnoti moramo iz zemlje tudi gomolj s čebulico in po nekaterih krajih imajo v to svrho posebne svedre, s katerimi se potegne podlesek z gomoljem in čebulico vred iz zemlje (Hohlbohrer.)

Kaj sem vam povedal o zatirjanju podleska? Čemu se podlesek iz travnikov odpravlja? Zakaj le malo hasni, če se samó listi izrujejo? Kakšno orodje imajo po nekaterih krajih za zatiranje podleska?

Končanej obravnavi sledi splošna ponovitev. Učenci tudi lahko podlések po učiteljevem navodilu na podlagi te-le razčlembe popišejo:

a) Ime, b) korenine in gomolj s čebulice, c) Steblo in listi, d) cvet, e) plod, f) kedaj cvet? g) kje najraje raste? h) korist, i) škodljivost, k) zatiranje.

V zadevi „zaveze slovenskih učiteljskih društev“:

Nadalje so prijavili delegate:

9. Tominsko uč. društvo: Andrej Gabršček in Josip Kenda.

10. Uč. društvo za Goriški okraj: Fran Vodopivec, Ant. Bajc, Mat. Lavrenčič, Toma Jug. (Namestnik: Ambrož Poniž.)

Pravila „zaveze slovenskih učiteljskih društev.“

(Konec.)

VII. Uprava zaveze.

§ 8. Zaveza se upravlja: *a)* po upravnem odboru, *b)* po zavezni delegaciji.

§ 9. Upravni odbor s sedežem v Ljubljani obstoji iz prvosednika, dveh namestnikov: eden stanuje v Ljubljani, eden pa zunaj, dveh tajnikov, blagajnika, osem odbornikov in urednika društvenega glasila.

§ 10. Prvih pet funkcionarjev: prvosednik, eden namestnik, dva tajnika in blagajnik mora stanovati v Ljubljani ter tvoré direktorij, ki sme v nujnih slučajih se posvetovati in svoje sklepe v odborovem imenu objaviti.

§ 11. Ostali odborniki izvolijo se takó, da so trije iz Spodnjega Štajerja, dva iz Kranjskega, dva iz Primorskega in eden iz Koroškega. Zunanji odborniki imajo pravico zahtevati povrnitev potovalnih stroškov iz zavezne blagajnice, ako se vdeležijo seje upravnega odbora; ako so pa odborniki zajedno delegati, povrne se jim le polovica stroškov, drugo polovico smejo pa zahtevati od svojega društva.

§ 12. Prvosednik vodi seje direktorija, upravnega odbora, delegacije in glavnega zborovanja, določi seje direktorija in upravnega odbora, zastopa zavezo proti oblastnijam in na zunaj, podpisuje s tajnikom vse spise in je odgovoren delegaciji in občnemu zboru zaveze. Zborovanje delegacije skliče prvosednik le po dovoljenju upravnega odbora ali direktorija.

§ 13. Ako je prvosednik zadržan, zastopa ga namestnik v vseh njegovih dolžnostih in pravicah.

§ 14. Tajnik preskrbuje vse pisarske poslove upravnega odbora, sestavlja zapisnike o njegovih sejah in zborovanih delegacije ter glavnih zborovanj, drži v evidenciji imenik vseh članov zaveze, hrani društvene spise, sestavlja letna izvesetja o stanju in delovanju vseh društev.

§ 15. Blagajnik vodi blagajnične račune, prejema in izdava denar s prvosednikovim podpisom.

§ 16. Direktorij ima sklicati prvosednik, ako 2 funkcionarja to zahtevata, upravni odbor pa na pismeno zahtevanje 3 odbornikov ali vsled važnega ukrepa, delegacijo pa, ako to zahteva polovica pri zavezni vpisanih društev.

§ 17. Upravni odbor je sklepčen, ako je prisotnih najmanj 8 odbornikov, direktorij pa, če so 3 funkcionarji navzoči.

§ 18. Zavezna delegacija sestoji iz upravnega odbora in delegatov, poslanih posameznih učiteljskih društev.

§ 19. Delegacija določi čas, upravni odbor pa kraj glavnega zborovanja zaveze.

§ 20. Delegatom se je pri zborovanju delegacije izkazati s potrdilom svojega imenovanja ako se to zahteva.

§ 21. Delegacija izvoli upravni odbor, določi dnevni red glavnega zborovanja, izvoli kateri šolski list kot zavezno glasilo, poviša ali zniža letni donesek vsakega člana, razsodi vse prepire o zadevi zaveze ter sklepa o spremeni pravil ali razpusta zaveze.

§ 22. Delavnost upravnega odbora je enoletna.

§ 23. Veljava sklepov in volitev odvisna je od relativne večine glasov.

VIII. Glavno zborovanje.

§ 24. Glavno zborovanje vrši se vsako leto enkrat. Pri tem se obravnajo vsi po delegaciji na dnevni red postavljeni predmeti. Glavno zborovanje lahko traja več dni. Poleg glavnega zborovanja priredijo se lahko tudi seje raznih sekcij.

IX. Društveno glasilo.

§ 25. Zavezna delegacija izvoli si zavezno glasilo, v katerem se objavljajo izvestja, naredbe, sklepi, oglasi in pozivi upravnega odbora ter poročila o sejah posameznih učiteljskih društev. Urednik tega lista je zajedno član upravnega odbora.

X. Razpust društva.

§ 26. Zaveza se razpusti, ako to delegacija sklene po relativni večini navzoćnih delegatov.

§ 27. Ako zaveza preneha, dobi njeno premoženje „Pedagogiško društvo“ v Krškem, ali će bi tega ne bilo već „Celjsko učit. društvo.“

XI. Obćene določbe.

§ 28. Zaveza ima svoj pečat z napisom: „Zaveza slovenskih učiteljskih društev.“

§ 29. Upravno delovanje določi se po opravljenem redu, katerega sestavi odbor, a delegacija ga potrdi.

§ 30. Zaveza začne svoje delovanje, ako so vsaj 3 slov. učiteljska društva naznanila svoj pristop.

Tretja glavna skupščina

„Saveza hrvatskih učiteljskih društava“

vršila se je dné 15. sept. t. l. v Zagrebu. Prisotni so bili odposlanci hrv. učit. društev, nad 70 gostov: učiteljev in učiteljic iz raznih krajev Hrvaške in g. Gjuro Deželić, senator kr. slob. in glav. mesta Zagreb kot zastopnik mestnega poglavarstva. Zborovanje je vodil predsjednik „Saveza“ g. Ivan Filipović. Pri otvorenju skupščine imel je prvosednik izborni govor, ki je tem važnejši, ker je v njem označil cilje „Saveza“, koje ima hrvaško učiteljstvo še doseći. Razen tega ima nagovor še druga krasna mesta, katerih ne smemo vzkratiti slovenskim učiteljem, da vidijo, kaj nam vse še nedostaje in kaj si imamo priboriti, ako noćemo biti zadnje učiteljstvo sveta.

Pozdravivši odposlance „hrv. učit. društev“ vidi še mnogo gostov mej navzoćimi, ki niso prišli kot odposlanci društev nego kot odposlanci svojega srea. „Njihovo sree“, rekel je Filipović, „njihovo ćustvo ponukalo (spodbudilo) jih je, da dodju, te da sami ćuju iz živih usta, da li je i kako središnji odbor zadovoljio svojemu pozvanju, i da barem koji ćasak sprovedu u živom saobraćaju sa braćom suradnicima i supatnicima (sotrpini) na jednom i istom polju. Ta takovi trenutai djeluju uvijek blagotvorno na učestnike (vdeležnike), jer kat vide i ćuju, da njihovu ili žalost ili skrb njih više, dapaće (celó) cijeli njihov stališ dijeli; onda to osjećaje (ćute) pojedinaca razblažuje, oplemenjuje, krijepi i moralnu jim vrijednost povisuje. U obće, moja gospodo i gospodje, spada medju najplemenitije užitke, kad si srodne duše, kao što se to obićno ljudi istoga zvanja smatrati mogu, kada medjusobno mogo saobćiti (naznaniti) svoje misli, težnje i osjećaje“.

To so zarés krasne besede, vredne da jih uvažuje slovensko učiteljstvo, ko pride prilika, vdeležiti se zborovanj „zaveze slov. učit. društev“.

Potem omeni zidanje hrvatskega učit. doma, rekši: „Što je mnogim između nas do nedavna još bio samo ideal u dalekoj nekoj budućnosti, pače što su mnogi upravo (ravno) nemogućim smatrali, to je evo, moja gospodo, postalo sada pravom i živom istinom. Hrvatsko je pako učiteljstvo tim preteklo mal ne učitelje svih obrazovanih naroda; njegov je dom prvi učiteljski dom u cijeloj našoj monarkiji, a drugi u cijeloj Evropi, jer su nas o tome pretekli samo učitelji u Njemačkoj, koji su si prvi u Lipskom (Leipzig) sagradili svoj društveni dom. Nema dakle sumnje, moja gospodo, da je gradnja (zidanje) ovoga doma jedan veoma (zeló) dičan, veoma sjajan pojav u životu (življenju) našega još mladoga „Saveza“, a i svega našega učiteljstva. Ov će (bode), moja gospodo, i u dalekoj budućnosti, kad nas sada živućih već davno bude ponestajalo, još uvijek biti dičnim spomenikom svijesti i požrtvovanja sedanjega našega učiteljstva, a i bratinske ljubavi ostalih slavenskih učitelja u našoj državi, te koji će ne samo našim zvaničnim potomeima, nego i cijelomu našem narodu glasno navješćivati (oznanjevali), kako neznatne sile, kad se udruže i slože, stvarati mogu velika i dična djela“.

Potem govornik vzpodbuja učitelje še k nadaljni požrtvovalnosti gledé hrv. učit. doma, omenja, da bi se v raznih krajih domovine lahko osnovala nova učiteljska društva, spominja nekoje potrebe učiteljstva in bodoće delovanje. Naj omenimo še te cilje „Saveza“. Ko bode dozidan učit. dom, treba bode osnovati konvikt za učiteljske otroke. „To nam je sada prva i najsilnija potreba, i to upravo zato, jer je učiteljstvo materijalno slabo obskrbljeno, te nije u stanu, da si svoju djecu uzgaja pristojno svojemu stališu. Takim bi se zavodom znatno olakšao materijalni život učiteljâ, i oni bi se onda puno bezbrižnije a tim i uspješnije odavati mogli svojemu mučnomu ali zaista plemenitomu i uzvišenomu pozvanju, što bi veoma u prilog došlo samomu narodu i njegovu napredku.

Dalje mi bi trebali, da se pobrinemo te stvorimo i takov zavod, koji će učitelje u potrebi i nuždi (sili) uz neznatne kamate (obresti) novčano moći pripomagati, da ne padaju u šake (pesti) bezdušnim lihvarima (odrtnikom), koji jim i krv i duh izsisavaju, a na štetu (škomu) ne samo njihovu, nego i cijeloga naroda; jer materijalno propali učitelji ne mogu onda ni savjestno vršiti dužnosti svojega zvanja (poklica).

Mi bi trebali, da si u kojem našem domačem kupalištu sagradimo posebnu svoju kuću, gdje bi oboljeli i iznomogli učitelji besplatno mogli stanovati, te kupelji za oporavu (okrevanje) svojega zdravlja upotrebljavati, da onda i svojim dužnostim bolje zadovoljavati mogu.

To so zares lepi cilji. Dal Bog, da se tudi kmalu dosežó, na čemer nikakor ne dvomimo, ker poznamo veliko požrtvovalnost hrvatskega učiteljstva, ki vselej napné vse svoje čile sile, kadar gre delati v blaginjo svojo. Govornik še omenja, da so take humanitarne in patriotične cilje vže dosegli drugi napredni učitelji, rekši: „Dozvolite da spomenem, da naši češki sudrugovi već imaju konvikt za svoju djecu; da su si učitelji u Bavarskoj osnovali već dva takova konvikta; a da su si učitelji njemačkoga carstva u češkim Karlovim Varime podigli svoj „Curhaus“. — In zgorej omenjene cilje pač nikdo ni sposobnejši pospeševati nego „Savez“, ako se le složno in dosledno dela.

Na koncu govora klicali so skupščinari oduševljeni „Živio predsjednik!“ izrazujući tako svoje čustvo, da jim je od srea govoril.

Potem čita tajnik izvestje o delovanju središnjega odbora. (Dalje prih.)

Dopisi.

Ljubljana. (Slovensko učiteljsko društvo) je imelo 23. oktobra svoj občni zbor. Gospod A. Praprotnik, predsednik društva, bil je uradno zadržan, zato otvori zborovanje njegov namestnik, pozdravi navzočne, (kakih 60 do 70 učiteljev) spominja, da se letos slavi 40letno vladanje cesarjevo, pod čegar krono se šolstvo lepo razvija, ter konča s trikratnim „Slava klici“ na presv. cesarja. Na to povabi gosp. tajnika, da naj o društvenem delovanju nekoliko obširneje poroča.

Tajnik g. Govekar Fran poroča nekako tako-le: Lansko leto imeli smo običajni občni zbor vsled 11. paragrafa naših pravil dne 6. septembra. Pri tem zboru bili so z večino glasov izvoljeni naslednji gospodje: Funtek Anton, Ferlan Jakob, Govekar Fran, Krulec Janez, Lapajne Ivan, Praprotnik Andrej, Stegnar Feliks in Žumer Andrej. Konstituiral pa se je bil odbor tako: Andrej Praprotnik predsednik; Stegnar Feliks, namestnik; Tomšič Ivan, blagajnik; Govekar Fran, tajnik in Krulec J. knjižničar.

Odbor zboroval je skoro vsaki mesec, zadnji čas še večkrat na mesec, zaradi slavnostnega koncerta.

Pri vsakej seji razgovarjalo in posvetovalo se je, kako koristiti narodnemu šolstvu in učiteljstvu sploh. Odbor je deloval v zmislu osnove in namere društva in tako hoče delati tudi v prihodnje na korist mile domovine, vere in cesarja. Potem omenja važnejših dogodkov bolj na drobno, kateri so se vršili v odborovih sejah ter pravi: „Učitelji so bili letos jedenkrat različnih mislij, nekateri so mislili, da bo šolstvo čvrsteje in bolje napredovalo, ako se bodo duhovni še bolj za šolstvo zanimali, in se to v postavi izreče, drugi so se pa bali vpliva duhovščine, bodi si iz tega ali drugega vzroka, česar nečem tukaj pretresovati. Da bi odbor „Učitelj. društva“ v tem izrazil svoje mnenje, je hotel dne 6. marca sklicati pomnožen odbor, a k seji ni prišlo za sklepanje postavno število, druga seja v ta namen sklicana, je imela isti vspeh. Zato predsednik in tajnik nista hotela izjaviti se niti v tem niti v drugem smislu. Stvar se je po javnih listkih razpravljala in vsaki se je gotovo na kako stran odločil.

Sicer smo pa v ožjem odboru te misli, da to stvar prepuščamo modrosti in previdnosti naših g. državnih poslancev in nam ne gre v tako koeljive in politične stvari se spuščati, ker nas v to nihče ne sili in tudi ne prosi, dajati svete postavodavnim zborom. Tudi v naših okoliščinah ne kaže kostanja pobirati iz žerjavice našim nasprotnikom, ki komaj čakajo na to, da bi razdor napravili mej slovenskim učiteljstvom.

Dalje pravi, da se je v seji dne 6. junija odločil odbor, da napravi v proslavo 40letnega vladanja, ako mogoče mej počitnicami slavnostni koncert s prijaznim sodelovanjem gđe. učiteljic in g. učiteljev.

V seji dne 13. junija se je v ta namen odbor pomnožil ter volil slavnostni odbor „ad hoc“. G. profesor A. Nedved je iz posebne prijaznosti prevzel vodstvo tega koncerta. Odboru „ad hoc“ voljenemu se je vsled razposlanega vabila na vdeležbo prijavilo toliko pevskih močij, da je bil odbor, kateri sicer nikdar ni dvomil o iskrenem patrijotizmu in vzglednej požrtvovalnosti gg. sotrudnikov, najprijetneje iznenaden. Upajmo da bude odbor za mnogovrstni trud, katerega si je s tem naložil, zadovoljno odškodovan. (Konec prih.)

Ljubljana. (Učiteljski slavnostni koncert v Ljubljani.) Mi el odbora „Slov. učiteljskega društva“, prirediti v proslavo štiridesetletnice slavnega vladanja Nj. veličastva presvitl. cesarja Frana Josipa I. slavnostni koncert, bila je izvrstna, kajti v obče je znano, da nima nobeden stan toliko in tako izkaznega pevskega materijala, nego ga ima učiteljski. Učitelji naj bi s tem pokazali udanost in hvaležnost svojo do Onega, koji „jednako ljubi vse rodove, bodri na delo, dviga vse stanove“. Ravno za časa

Njegovega mil. vladanja povspela se je šola na visoko stopinjo in tudi naš stan, poprej preziran in teptán, se zdaj stanovom drugim častno druží.

K tej izredni slavnosti privreli so učitelji tam z bregov Kolpe, izpod sivega Triglava, s pustega Krasa in izpod rajskih kamniških planin; da celo zeleni Štajer in Koroška poslala sta vrle zastopnike. A kaj naj porečem o poslušalstvu. Tu je bil zbran cvet ljubljanskega prebivalstva. Smelo trdim, da so bili tu zastopani vsi civilni in vojaški dostojanstveniki.

Vspored koncerta pričel se je z C. M. Weber-jevo ouverturo iz opere „Freischütz“. Svirala jo je vojaška godba 17. pošpolka pod vodstvom g. kapelnika Nemrave tako precizno in dovršeno da je zaslužila povsem navdušenega priznanja.

Koj po tej točki nastopijo gč. učiteljice, gg. učitelji in nekaj gojenk, e. kr. učiteljšča (vsega skupaj okoli 110) se uvrste pred soho, predstavljajočo našega presv. cesarja, odičeno z eksotičnim zelenjem. Gospica učiteljica Rischner-jeva, jako simpatična deklamovalka, govorila je po g. učitelju Funtek-u izvrstno sestavljeni prolog, tako dvoršeno in navdušeno, da si mora „Sl. uč. društvo“ na tej pridobitvi le čestitati. Po trikratnih „slava“ - klicih, s katerimi se konča prolog, ovenčal se je kip cesarjev z lovorjem ter mešani zbor zapel s spremljevanjem orkestra navdušeno „Cesarsko pesem“, koja je občinstvo stojé poslušalo. Zatem nastopi zbor učiteljev (broječ okoli 70 pevcev) in zapoje „Avstrija moja“ pod vodstvom skladatelja samega g. A. Nedvéda, kateri je drage volje prevzel ravnanje zborom. V tem umotvoru je najti vse krasote moškega zbora. Posebno nam je prijal drugi del, — tenor (g. A. Razinger) se spremljevanjem zbora in impozantni konec. — J. Moscheles-ov veliki duo „Hommage a Händl“ za dva glasovirja, kojega sta svirali gdč. Irma Furlan in Elvira Sittig zahteva od igralk mnogo izurjenosti in okusa. Nam vže znani imeni pričate, da je prišel ta komad v prave roke, kajti kakor je težavna ta skladba, vendar se je igrala z nekako lahkoto in natančno dinamiko. — Venec pa moramo izmed vseh točk pokloniti sledeči točki, Nedved-ovemu mešanemu zboru „Nazaj v planinski raj“. Smelo trdim da se ta zbor še nikdar ni tako lepo popeval kakor na ta večer. Pelo se je tako milozvočno, nuanciralo fino, posebno pri četrti kitici pri vprašanju: „zakaj, zakaj, nazaj?“ da je pesem vsakemu poslušalcu segala globoko v srce. Žal, da je tako malo upanja, to pesem še kedaj tako péto slišati.

C. Kreutzer-jeva opera „Nachtlager von Granada“ je prav ljubka, zato jo nahajamo čestokrat na programih. Arijo iz te opere prevzela je gdč. Pavla Suwa. Koj pri nastopu spoznalo se je, da pri njej diletantizma nij več iskati. Gdč. Suwa ima jako prijeten zvonk sopran, intonuje vrlo čisto in nam vgaja posebno srednja višina. Vrhu tega ima pa še dobro šolo, kar je pokazala pri drugem delu arije. Zató je pa tudi žela burno pohvalo. Nedved-ov moški zbor „Popotnik“ je itak poznata kompozicija. V njem je krasen tenorsolo s spremljevanjem zbora, a peti ga je tako, kakor ga je pel učitelj g. Razinger in spremljati pianissimo, kakor ga je naš zbor. Težko smo pričakovali tudi Haydn-ov zbor in trospev iz oratorija „Schöpfung“. Resnici na čast moramo konstatovati, da smo bili po zvršetku presenečeni. Trospev peli so izborno gdč. Suwa, g. Razinger in g. Maier. V krepkih akordih, ženskih in moških glasov in vojaške godbe, završil se je tedaj koncert, kateri sme biti z zlatimi črkami zapisan v „Slov. uč. društva“ kroniki. Vsakako sme biti odbor za prireditev koncerta ponosen, kajti ta koncert ni donesel samo čistih 145 gold. v podporo v bogim učiteljskim vdovam in sirotam, imelo je tudi občinstvo izreden užitek. J. K—c.

Novice in razne stvari.

[Presvitli cesar] podaril je za zgradbo šole v Trbojah 150 gld.

[Štajersko učiteljstvo na državni razstavi sadja.] Pri državni sadni razstavi na Dunaju dobili so darila sledeči učitelji: 1. srebrno svetinjo e. kr. pomologičnega društva avstrijskega: g. Ivan Stöger, učitelj v št. Petru pri Mariboru; 2. bronasto svetinjo istega društva in 1 zlat: Ivan Kotzmuth, nadučitelj pri sv. Urbanu bl. Ptuja in Karol Ud1, učitelj v pokoju v Jarenini; 3. srebrno svetinjo štajerskega kmetijskega društva: g. Josip Slekovec, nadučitelj v Jarenini in g. France Praprotnik, nadučitelj pri D. M. v Puščavi; prvi dobil je po vrhu še 1 zlat, drugi 10 gld. a. v.; 4. diplomo priznanja: g. M. Nerat, nadučitelj v Mariboru in g. Jože Moder, učitelj v št. Jurju na Pesnici.

[Obrtne strokovne šole v Ljubljani] prično se 3. decembra, vpisovanje pa 26. novembra. Učenci (učenke) morajo se oglasiti s svojimi roditelji ali pa z njihovimi namestniki v pisarni strokovnih šol (Virantova hiša, zvezdarske ulice, I. nadstropje) ter dokazati, da so dovršili ljudsko šolo in izpolnili 14. leto. — Otvorjenje se bode vršilo slovesno v družbi s slavnostjo, ki jo priredi ljubljansko mesto v spomin 40letnega vladanja Njih Veličanstva.

[Število učit. pripravnikov na kr. učiteljsišču v Zagrebu.] Začetkom šolskega leta vpisanih je na učiteljsišču v Zagrebu 94 učit. pripravnikov, za 13 manje nego lani.

[Broj I. „Smilja“ XVII. tečaja za l. 1888—89] ima sledečo vsebino: „Početkom škol. god. 1888—89“, pesmica Jelušića Štrkova; — „Vuk Štefanović Karadžić“ z lepo sliko od Smiljana; — „Djedova lula“ s krasno sliko od Smiljana; — „Opatija“ s sliko; — „Junački sin“, pohrvalil Ljudevit Varjačić; — „Velimirke“, črtice iz otroškega življenja od Lj. Varjačića; — „Dobro se plaća dobrim“, z ruskega prevel Ivan Devčić. — Zagonetke Gj. B., itd. — „Smilje“ velja na leto 60 kr.

[Šolsko nadzorovanje na Češkem] opravlja v 61 čeških okrajih 40 šolskih nadzornikov. Mej temi je: 15 gimnazijskih profesorjev, 13 ravnateljev mestnih šol, 4 ljudski učitelji, 3 župniki, 1 gimnazijski ravnatelj, 1 ravnatelj učiteljsišča, 1 vadnični učitelj in 1 mestni učitelj.

[Cesar Friderik o učiteljih.] Cesar Friderik II. sprejemal je enkrat kot cesarjevič mnogo deputacij. Ko mu predložijo program, po katerem bi sprejemal deputacije, bila je deputacija učiteljev precej zadi. On pokaže s prstom na ono točko in reče veselo: „Kaj pa, tu je glava zadi!“

[Šolski vrti na Francoskem.] Ministerijalni dekret odreduje, da na Francoskem ne bode nobeden načrt za zidanje nove šole odobren, ako ni v istem naznačen tudi vrt pri šoli ali vsaj blizo nje. — To bi bilo tudi dobro pri nas!

[Stalne razstave učil v Švici.] V Švici so tri permanentne razstave učil. namreč: v Zürichu, Bernu in Freiburgu. L. 1886. obiskal je te razstave višji nadzornik in po nalogu zavezne vlade izdelal o njih obširno izvestje. Ta jih je zelo pohvalil in predlagal, kako bi se pomnožile, da bi bile še koristnejše. Zato terja od vlade 1000 frankov letne pripomoči, a prvaki ovih razstav naj bi se vsako leto kje sešli, da se posvetujó o novih predlogih. Poleg obče svrhe naj bi imela vsaka izložba še posebno svrho. N. pr. izložba v Freiburgu naj bi donášala sredstva v primerjanje švicarskega in francoskega šolstva, potem bi odbirala najboljša in najcenejša učila. Vse predloge vrhovnega nadzornika je vsprejela vlada in začelo se je vže delati v tem smislu. — Ta podjetja podpirajo tudi pojedinci. Letos zbrali so v Freiburgu vse spise slavno znane pisatelja P. Girarda in tako zopet uredili jeden oddelek nalik onemu v Zürichu pod naslovom: „Pestalozzi-Stübchen.“ Sploh Švica žrtvuje mnogo za razvoj šolstva, kateri troški jej pa bode nosili tudi stokratni plod!

Vabilo. Učiteljsko društvo za brežiški in ševniški okraj priredi v četrtek, dne 22. t. m. v proslavo spomina 40letnega vladanja presvitlega našega cesarja Franca Jožefa I. slavnostno zborovanje na Vidmu. Vspored: 1. ob 10. uri dopoldne slavnostna sv. maša v Videmski farni cerkvi, potem 2. zborovanje v šoli: a) zapisnik; b) slavnostni govor (g. Mešiček); c) poročilo o delovanju društva v preteklem društvenem letu; d) volitev novega odbora. K prav mnogobrojnej vdeležbi vabi
odbor.

NATEČAJI.

Štv. 1286.

Mesto podučiteljice

na četrirazrednici **Ptujske okolice**, s 3 paralelkami za deklice, IV. plač. razreda, se začasno umešča.

Prosilke, nemškega in slovenskega podučevanja zmožne, naj svoje prošnje do **20. decembra 1888** pri krajn. šolsk. svetu vložijo.

Okr. šolski svet v Ptuj, dne 20. oktobra 1888.

1-3

Predsednik: **Marek s. r.**

Štv. 643.

Učiteljsko in podučiteljsko mesto.

(Opetni razpis.)

Na trirazredni ljudski šoli v **Čadramu** se učiteljsko in podučiteljsko mesto z dohodki po IV. plač. razreda definitivno ali tudi provizorično oddate.

Prosilci in prositeljice za katero teh služeb naj svoje redno obložene prošnje potom predpostavljenega okr. šolsk. sveta vložijo do **30. novembra 1888** pri krajnem šolsk. svetu v **Čadramu**, pošta Oplotnica.

Okr. šolski svet **Konjice**, dne 20. oktobra 1888.

Predsednik: **Netoliczka s. r.**

Štv. 579.

Podučiteljsko mesto.

Definitivno ali provizorično podeli se podučiteljska služba pri vseh **Svetcih**, IV. plač. rednega reda in s prostim stanovanjem.

Prosilci naj svoje prošnje vložijo do **20. novembra 1888** pri krajnem šolskem svetu.

Okr. šolski svet **Ormuž**, dne 1. oktobra 1888.

2-3

Predsednik: **Marek s. r.**

Za šolsko mladino pri slavnostih povodom **40-letnega vladanja Njih Veličanstva cesarja** priporočava z **barvotiskano sliko cesarja našega** in 17 lesorezanimi podobami okrašeni, v najinem založništvu izišli slavnostni spis

Naš cesar

(1848—1888.)

Zgodovinski spis za slovensko mladino.

Priredil učitelj.

Slavnostni ta spis, koji so priporočali visoki c. kr. deželni šolski sveti kranjski, koroški, primorski in štajerski najtopleje v nakupovanje, je kaj priličen zaradi svoje patriotične vsebine, kakor tudi zaradi bogate opreme svoje v stalen spomin na letošnjo štiridesetletnico vladanja Njih Veličanstva cesarja našega **Frana Josipa I.**

Cena spisu je **18 kr.** Za 100 in več kupljenih izvodov se znatno cena zniža.

Razprodajalcem dovoljuje se rabat.

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

5-5